

РЕЦЕНЗИИ И ОБЗОРИ / REVIEWS AND SURVEYS

ПЕТИНА ВИЧЕВА. ПРОБЛЕМИ НА ВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЯ В ТЪРГОВСКОТО КОРАБОПЛАВАНЕ. ВАРНА, БИНО ПЕЧАТ ООД, 2019

Представя се монографията на Петина Вичева „Проблеми на вербалната комуникация в търговското корабоплаване“. Морският английски език и стандартните морски фрази за комуникация (СМФК) като част от него са главните обекти за изследване в тази монография. Ударението е върху осъществяването на морските радиокомуникации чрез тези фрази. Главната цел е да се опишат и анализират проблемните ситуации на вербалната комуникация, осъществявана на море с посредничеството на радиото. Общите изводи са очертани в края на изследването. Поради факта, че СМФК трябва да бъдат използвани много повече от многоезикови екипажи, монографията се стреми към езиково осигуряване на ефективни морски комуникации, които допринасят значително за сигурността на корабоплаването.

PETINA VICHEVA. PROBLEMS OF VERBAL COMMUNICATION IN MERCHANT SHIPPING. VARNA, BINO PCHAT OOD, 2019

This book review presents Petina Vicheva's monograph titled *Problems of Verbal Communication in Merchant Shipping*. The subject of the study is Maritime English and Standard Marine Communication Phrases (SMCP) in particular. The emphasis is on the use of SMCP in maritime radio communication. The objective of the monograph is to describe and analyse problematic situations that arise in verbal communication carried out over the radio at sea. The main conclusions are drawn at the end of the study. As SMCP is even more actively used by multinational crews, the monograph aims at providing linguistic strategies for effective maritime communication, thus contributing significantly to the safety of shipping.

Монографията на П. Вичева „Проблеми на вербалната комуникация в търговското корабоплаване“ е посветена на една изключително важна тема, чиято разработка съществено допринася за решаване на езиковите въпроси относно безопасността на корабоплаването. Тя се отличава с творческа оригиналност, теоретична дълбочина и широк обхват; с културологична и лингвистична актуалност; с ярка приложна насоченост.

Изборът на темата е също така оригинален, но по-важно е, че той не е моментно хрумване, а дълбоко премисляне, в резултат от което е насочен към фундаменталния проблем за запазване на човешкия живот при корабоплаването.

За този труд не може да се говори, без да се подчертае голямата приложна стойност на получените резултати.

Монографията съдържа 260 страници и се състои от Увод, пет глави, Въпросник, Заключение и Библиография.

За краткия, но много съдържателен Увод бих искала да отбележа два момента. От една страна, в съответствие с традицията авторката засяга въпросите за необходимостта от разработката, целта и задачите на изследването, прави преглед на литературата и на материала за изучаване, обосновава подходите и методите си. Но от друга страна, още тук вниманието на читателя е приковано към оригиналните възгледи на авторката за ролята, която играе вербалната комуникация за безопасността на корабоплаването.

В Първа глава „Характеристика на морските радио комуникации“ се прави кратко въведение за съвременните комуникации, в което морските комуникации се разглеждат като част от общуването въобще, и се отбелязват видовете общуване на море, осъществявано с посредничеството на радиото. Тук авторката доказва и разбирането си за перформативния характер на изказванията в морските комуникации.

Направена е класификация на видовете комуникации в плана *език – култура*, които са възприети за анализа и класифицирането на морските радиокомуникации.

Освен фрейма на условностите, който авторката приема като част от цялостната картина на общуването, за целите на своето изследване тя обяснява и термина *рамка* (във Филморовия смисъл), като го свързва със семантиката на посланията, съградени в границите на стандартните морски фрази и тяхната успешност при употребата.

Тук авторката се спира и на ролята, която английският език играе в различните сфери на комуникация. Дефинира се и се описва специализираният английски език, като се проследяват лингвистичните теории, които се отнасят за него. Приема се дефиницията на П. Тренкнер, определяща границите на морския английски език, която е възприета и от морската общност.

Стандартизираният език на морските радиокомуникации е разгледан в системата на езика.

Разграничени са понятията *вариант*, *регистър* и *жанр* чрез задълбочен съпоставящ ги анализ. Авторката отбелязва, че в разработката си използва термина *жанр*, когато разглежда реалните морски комуникации и прави анализ на дискурса в този жанр, а термина *регистър* – когато анализира стандартните морски фрази за комуникация.

Жанрът на морските радиокомуникации е определен и като социално явление.

На морските радиокомуникации авторката се спира като на част от професионалното общуване в корабоплаването.

В тази глава тя обяснява и причината за избора си на прагматичния подход при анализа на жанра на морските радиокомуникации, който прилага във всички негови аспекти.

Във Втора глава „Описание на стандартните морски фрази за комуникация“ се анализират морските радиокомуникации в светлината на лингвистичната прагматика, като се открояват проблемите, които съществуват в реалните морски радиокомуникации и водят до тяхната неуспешност.

Описана е организацията на стандартните морски фрази, като са изведени техните комуникативни характеристики, като напр. избягване на синоними и на съкратени глаголни форми; осигуряване на една фраза, отговаряща на един речев акт на всеки такт от общуването; структуриране на съответната фраза върху принципа идентична инвариантност плюс варианта и др.

Анализирани са и думите, които водят до неуспешност на комуникацията. Разгледани са разделите и подразделите на стандартните морски фрази за комуникация на море.

Внимателно и задълбочено са описани синтактичните и лексикално-семантичните особености на стандартните морски фрази за комуникация. Специално внимание е отделено на техния прагматичен аспект както в конкретни ситуации, така и във връзка с обучението на морските специалисти.

В Трета глава „Проблеми при прилагането на специализирания език в реалната комуникация“ се разглежда начинът, по който в реалните морски комуникации с посредничеството на радиото могат да се съградят неуспешни послания, и кои знания се използват при осмислянето на тези послания.

Авторката разглежда метастратегии за преодоляване на неуспешност, възникнала в контекста на тези комуникации, които целят да отстранят трудностите, възникнали в хода на общуването.

Специално внимание е отделено на проблемите, свързани с идентификацията на референта, които са разгледани по нов начин за целите на практическото изследване. Също така е силен акцентът върху причините, водещи до неуспешност на комуникациите, като напр. погрешно ниво на конкретизация, поради което дескрипцията може да включва неподходящи характеристики за дадената област; грешки в избора на фокус на вниманието; несъотнесеност с контекста и др.

Друг важен момент в тази глава е определянето на знанията, които да се използват за осъществяване на идентификацията при референта, напр. за поправка на дескрипцията. Също така знания за дискурса, напр. как дискурсът се използва за отделяне на обекти от окръжаващия свят.

Авторката откроява характеристиките на дискурса, като двете групи (съобщения с приоритетност и рутинни съобщения) разделя по-нататък на подвидове съобщения. Важно е да се отбележи, че предлага сценарии за различните видови съобщения както за предаването, така и за приемането им.

Направен е и емпиричен анализ на реалните морски комуникации, за да се покаже как и при какви обстоятелства определено отклонение води до неуспешност на комуникациите.

Засегнат е и въпросът за абривиатурите в морските комуникации.

Четвърта глава „Начини за оптимизиране на морската комуникация“ е посветена на стратегиите, които авторката предлага, за съграждане на съобщението с посредничеството на радиото по море. Показани са и начините за преодоляване на глобален неуспех в общуването на море, осъществявано с посредничеството на радиото. Отделено е нужното внимание и на ролята, която играе превключването на кода при осъществяване на реалните морски комуникации.

Пета глава „Изследване на степента на употреба на стандартните морски фрази за комуникация“ се състои от две части: 1. Изследване на степента на употреба при тяхното първоначално установяване. Тук авторката откроява морските радиокомуникации като саморегулираща се система с управленска намеса отвън, чието влияние тя диагностицира върху употребата им. 2. Изследване на степента на употреба в текущия момент. За постигане на така поставената цел авторката си е послужила с анкета, чрез която установява високата степен на осъзнатост на необходимостта от употреба на стандартните морски фрази за комуникация и на действителното им прилагане в изследваната организационна система. Също така установява, че действията на участниците в комуникативния акт са аналогични на тяхната езикова компетентност в пряко отношение с познанията за стандартните морски фрази.

В Заключението са сумирани резултатите от изследването. Но по-важно е тук да се отбележи препоръката, която П. Василева дава за по-нататъшните изследвания на темата, срв. „Парадигмата на направлението „език – култура“ е перспективна, ако бъде актуализирана за целите на изследване на морските комуникации. Перспективна е, защото все по-актуални са социолингвистичните параметри на условния модел „един общ език – много култури“ в професионалната общност, осъществяваща общуването на море“ (стр. 246).

Приносите, постиженията и изводите, по-общи или по-конкретни, са много числени, поради което тук съвсем накратко и в обобщен вид ще отбележа само някои от тях.

1. Описани и анализирани са проблемните ситуации при вербалните морски комуникации, осъществявани с посредничеството на радиото, по-конкретно:

- изучена и описана е ролята на нормата на стандартните морски фрази в сферата на общуването за осигуряване на комуникативния успех при съграждането на езиковото послание;
- проучена е функцията на различните видове несъответствия при интерпретацията на стандартните морски фрази;
- осмислен е жанрът на морския радиодискурс върху основите на лингвистичната прагматика;
- стратифицирана е лоялността/нелоялността към нормите на морските комуникации в плана на професионалната ангажираност на участниците в комуникативния акт.

2. Направено е пълно лингвистично описание на стандартния морски език, употребяван в морските комуникации по радиото, с акцент върху проблемите, свързани с прилагането на стандартните морски фрази в реалната комуникация, като са посочени начините за оптимизирането им.

3. С прилагането на разностранни подходи авторката откроява особеностите на радиокомуникациите, като ги характеризира от собствено семантично, синтактично, прагматично и дискурсно гледище. А резултатите, получени от анкетите, свързани с употребата на стандартните морски фрази в реалните комуникации, осъществявани от морските лица, ги обогатяват с оглед на проявите им в действие. Така напр. чрез анализа на изреченската структура на морските фрази авторката ги определя като: разказни изречения, императиви, въпроси, положителни отговори, отрицателни отговори. А във връзка с лексикално-семантичните им особености се представят характеристиките на терминологичните единици.

4. Установено е несъответствието между норма, стандарт и реална комуникация.

5. Намерени са думите, които водят до неуспешност на комуникациите, а именно някои думи от английския език във връзка с формалното им представяне в структурата на фразите и с оглед на лексикалните им характеристики.

6. Доказателството, намерено чрез емпиричния анализ на реалните морски комуникации, че колкото повече те се доближават до рамката (рамка – в разбирането на Ч. Филмор) на интерпретацията, толкова по-силно е емпиричното потвърждение за успешност на осъществяването на реалните морски комуникации.

7. Във връзка с т. 6 по-горе авторката предлага сценарии на различните видове съобщения както за предаването, така и за приемането им.

8. Установени са причините за възникването на затруднения при идентификацията на референта.

9. Открити са характеристиките на дискурса, като двете основни групи съобщения (съобщения с приоритет и рутинни съобщения) са подразделени на по-конкретни съобщения. Така напр. приоритетните съобщения са разделени на: съобщения за бедствие, съобщения за спешност и съобщения за безопасност.

10. Установена е степента на употреба на стандартните морски фрази за комуникация при тяхното първоначално въвеждане.

11. Установена е степента на употреба на стандартните морски фрази за комуникация в текущия момент въз основа на данните от направената анкета. Така напр. се показва, че има доста висока степен на осъзнатост на необходимостта от употребата на стандартните морски фрази и действителното им прилагане в изследваната организационна система. Също така, че действията на участниците в комуникативния акт са аналогични на тяхната езикова компетентност в пряко отношение с познанията им на стандартните морски фрази.

12. В съответствие с резултатите от анализа на проблемите в реалната комуникация, осъществявана на море с посредничеството на радиото, за степента на употребата на стандартните морски фрази в общуването са дадени ценни препоръки относно осигуряване на безопасно корабоплаване.

Монографията е стойностен езиковедски труд, който се характеризира с обосновани от темата и целта на изследването подходи; редица по-обща и по-конкретни приноси; оригинален поглед върху теориите и фактите. Тя е се-

риозен принос към разработването и стандартизирането на морския език и към езиковото осигуряване на ефективни морски комуникации, които от своя страна допринасят за безопасността на корабоплаването.

Като мащабно и проникновено изследване този труд приобщава българското езиковедие към най-новите тенденции в развитието на световната лингвистика. Чете се с интерес, поддържа вниманието и разпалва любопитството на читателя от първия до последния ред.

Мария Попова / Maria Popova

✉ Член-кор. проф. д.ф.н. Мария Попова
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
при Българската академия на науките
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България
mpopova41@abv.b

✉ *Corresponding Member Prof. Maria Popova, DSc.*
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod, Bl. 17, 1113 Sofia, Bulgaria
mpopova41@abv.bg

Публикувано: 30 декември 2020

Published: 30 December 2020